

PRIMORSKI LIST

Poučljiv list za slovensko ljudstvo na Primorskem

Letnik IV.

Vse za vero dom česar ja!

Štev. 18.

„Primorski List“

izhaja vsaki 1., 10. in 20. dan v mesecu. Cena za celo leto 1 gl. 30 n., za pol leta 65 nov. Posamezne številke se dobivajo v tabakarnah: Nunske ulice in Šolske ulice po 4 nov.

V Gorici, dne 20. junija 1896.

Vredništvo in vpravništvo

mu je v Gorici, Nunske ulice št. 10. — Nežankovana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo. Oglase in naznanila sprejema vpravništvo po pogodbi.

Socijalna demokracija tudi vže med nami!

Socijalni demokrati so ljudje, ki bi hoteli prevreči vse dosedanje razmere v društvu in državi.

Vendar ne nameravajo vsi to doseči na isti način. Nekateri hočejo vse prevreči s silo, s puntom in morijo; drugi pa po postavnih poti t. j. spraviti hočejo v državne zборе večino svojih poslancev, ti pa bodo potem sklenili postave, kakor jih želijo socijalni demokrati, in po teh postavah se bo vse spremenilo.

Kaj pa hočejo posebe socijalni demokrati? Vsi ljudje naj bodo enaki, vsi naj delajo, vsi naj enako uživajo. Nebes in pekla ni. Zatorej ni treba ne Boga ne vere. Nebes moramo iskati na zemlji. Ker pa so zemeljske dobrote neenako razdeljene in so eni bogati, prebogati, drugi pa ubogi, nemaniči, zatorej mora država se polastiti vsega imetja. Bogatim se vzame, kar imajo, nihče ne sme imeti več kaj svojega. Vse bo imela država, ona bo delila delo in užitek. Vsa oblast, cerkvena in posvetna, se odpravi. Ljudstvo se bo vladalo samo. Kazni in ječ ne bo treba. — Tako mislijo socijalni demokrati.

Te nauke je vže obsodil sv. Oče papež, in jih obsojajo vsi trezni in pametni ljudje. Brez Boga, brez vere ne more obstati noben narod, nobeno društvo. Neumno je, da so vsi ljudje enaki. Sam Bog je stvaril človeško društvo tako, da eni vladajo, ukazujejo, drugi pa poslušajo in ubogajo. Kedor tedaj razširja socijalno-demokratske nauke, koplje grob državi, cerkvi in družini; on žene ljudstvo v časno in večno nesrečo.

Pa zakaj govorimo o socijalni demokraciji? Zato, ker zahajajo njeni aposteljni tudi vže med naše ljudstvo. V Pragi so imeli letos na veliko noč avstrijski socijalni demokrati shod in so v osrednji odbor tudi za jugoslovanske dežele volili enega zastopnika. Tedaj mislijo tudi naše ljudstvo povleči v svoje mreže.

Na Kranjskem delajo socijalni demokrati po mestih in deželi vže dalje časa. Pa začeli so tudi vže na Goriškem, in sicer ne le med Italijani, ampak tudi med Slovenci. V zadnjih mesecih so imeli socijalni demokrati v bližnji okolici goriški vže dva shoda za naše delavce. Ako je res, kar smo slišali, je vabilo na tak shod tiskala neka tiskarna v Gorici.

Kaj tedaj?

Slovensko ljudstvo, pozor! Nikar ne zahajajte k takim shodom, ne poslušajte takih ljudi! Hočejo vas speljati v revolucijo. Predno kam greste na kako vabilo, posvetujte se s svojimi duhovniki, kateri bolje poznajo volkove v ovčji obleki.

Duhovniki pa in razumni krščanski

lajiki naj bi, kar je v njih moči, skušali vresničiti moder in časom primeren opomin, ki ga daje naš višji Pastir v svojem pastirskem listu: naj namreč snujejo med ljudstvom društva v obrambo katoliške vere, v povspesevanje poštenih in ljudstvu koristnih zadev.

Da, zbirajmo razkropljeno ljudstvo pod katoliško zastavo, da nam ga ne vgrabijo volkovi! Združimo je, razvrstimo je, da se bo, s svojim Škofom na čelu, pod poveljstvom svojih duhovnikov, s pomočjo dobro mislečih posvetnih razumnikov, stanovitno borilo za svoje dušne in telesne koristi!

Kmetijsko vprašanje.

Kar se tiče skrbnejšega pridelovanja vin in kletarstva, se je pričelo med briškimi vinorejci neko gibanje. Kakor smo zvedeli, so nekateri briški posestniki naprosili znane vinščaka na glas, ali bi hotel ob trgatvi nadzorovati pripravljanje vina, ter posestnike tudi poučevati v umnem kletarstvu. Dotični gospod je obljubil, ter upamo, da bodo dogovori imeli ugoden vseh v korist briških vinorejcev. Tako je prav, ledino treba orati ter napredovati tudi gospodarski stroki, da se pomnoži vir dohodkov in da nam nasprotniki ne bodo mogli očitati, da smo starokopitneži.

Posebno pozornost bi morali obračati tudi na to, da bi se naša vina bolj razširila ter si priborila veljavo v svetu. Ravno naša vina so pod pravim domačim imenom primeroma prav malo poznana v svetu. Kranjec pozna vipavca, sosebno dornberžana, briška in kronberška vina so mu skoraj neznana. Zadnji čas so Kranjsko preplavili razni krivonosni agentje, ki ljudstvu z brezobzirno predrznostjo vsiljujejo ponarejeno godlo ogerskih in hrvaških židov. Kranjska se zalaga, s ponarejenim vinom, naša izborna vina pa so ji neznana.

Kam pa gredo naša vina? Odkar je v zadnjem času trtna uš uničila vinograde po Ogerskem in Hrvaškem, pridelujejo malo vina, a izvažajo ga še vedno. Zato so se razni tuji kupci, večinoma judje zagnali v naše kraje. Ob trgatvi vse mrgoli raznih prekupcev, ki pokupujejo naša vina ter je izvažajo na Ogersko. Vsako leto gre na tisoče hektolitrov vina iz dežele, ki potem kakor pravo ogersko vino zopet roma v svet. Tako je vže dve leti sëm zagrebški žid Stern pokupil vse vino iz kleti grofa Alfr. Coroninija, katero vino potem prodaja za najbolje hrvaško vino. In vendar je škoda, da naša izborna vina služijo le v štafažo drugim vinom, da tujim vinom pomagajo do kredita. Preteklo zimo je bival v Gorici odličan Poljak iz Krakovega. Pokušal je razna naša vina. Nekoč nam je rekel: „Škoda, da ta vina niso poznana v

svetu. Vaša vina morejo tekmovati z avstrijskimi vini, ki so sedaj na glasu. Zakaj ga vendar pod pristnim domačim imenom ne spravite v svet! To je neodpušljivo.“

In v resnici bi se naša vina kmalu prikupila v svetu. Neki vinski trgovec in krčmar s Kranjskega je kupoval bela vina okolo Dornberga. S posredovanjem nekega gospoda naročil je za poskušnjo kronberško vino. To vino je tako ugajalo občinstvu, da vedno poprašuje po njem. Sedaj se hoče dotični trgovec vedno zalagati s kronberškim vinom. Jednako je neki češki državni poslanec naročil nekaj vina za poskušnjo pri duhovniku goriške okolice. Vino je silno ugajalo: in za njim začeli so se oglašati drugi.

Tako bi si naša vina kmalu priborila veljavo, trebalo bi le širniše občinstvo seznaniti z njimi. Kako bi se dalo temu pomoči? —

Politični pregled.

Notranje dežele.

V državnem zboru so zadnji čas kovali zakone s tako naglico, kakor bi bila drž. zbornica tovarniško podjetje. Gospodje se le ne morejo odločiti za to, da bi pomagali nižjim, posebno za kmete se doslej ni zgodilo nič. Radi pa ustrezajo gospodom velikim kapitalistom. Tako n. pr. so odložili domovinski zakon, ki bi vsaj nekoliko razbremenil kmečke občine. Nasprotno pa je bila vsprejeta postava, po kateri bodo dobili fabrikanti sladkorja darila za sladkor, ki ga izpeljejo čez mejo. Posledica bo, da bodo druge dežele sladkor dobivale ceneje, mi pa ga plačevali dražje, samo da bogataši še več vtaknejo v žep.

V delegacijah se vrši vse prav mirno in dobrosrčno. Mirno poslušajo, kako se počuti turški sultan ter drugi vladarji, v kakih razmerah je naša država z drugimi državami, ter so z vsem zadovoljni, karkoli se jim predloži. Skupne potrebsčine bodo znašale za l. 1897 160,584.761 gl. torej 4,244.180 gl. več nego letos. Samo za vojake bo treba 151,642.088 gl. torej 4,026.000 gl. več. Naša država živi v prijaznosti z vsemi, pa vendar dajemo vsako leto več za vojaške namene. Bog pomagaj!

Posl. dr. Gregorčič in grof Coronini sta interpelovala minist. predsednika in naučnega ministra glede jednakopravnosti pri šolskih oblastvih — Naša poslanca, kakor tudi posl. msgr. Jordan, prosili so vlado nujne pomoči za poplavljeni Furlanijo.

V delegacijah mesto umrlega posl. Kluna zastopa Kranjsko posl. Višnikar, namestnik mu je posl. Kušar.

Novi dunajski mestni zbor je znižal plačo županu od 24000 na 12000 gl.

podžupanoma na 4000 gld. in mestnim svetnikom od 3000 na 1500 gld. Mestu so prihranili letnih 45.000 gld. Ali ni to dokaz antisemitske nesebičnosti?

Na Dunaju antisemiti po raznih shodih oporekajo židovsko-mažarskim slovesnostim, ter ljudstvo svare pred obiskom ogerske razstave. To silno peče ogerske žide, posebno jim je ostal dr. Lueger na želodcu.

Naši ljubeznjivi „Mažarji“ praznujejo z velikim hrupom tisočletnico, odkar so pribruli na Ogersko. Državni zbor je imel slavnostno sejo, katere se je vdeležil cesar z nadvojvodi. V odgovoru na ogovor predsednika je cesar ohole Mažarje, podučil, kaka naj bode njihova udanost vladarju, spoštovanje krščanske vere in pravic drugih narodnosti. Da bi si oholi Ogri le zapomnili zlate besede vladarjeve!

Vnanje države.

Ruski car koncem avgusta obiše našega cesarja na Dunaju. — Ruske slavnosti so končale. Sedaj bode car obiskal glavna mesta.

Italijanski ministerski predsednik je naročil vsem policijskim oblastvom, da ne smejo nič več ovirati slovesnih cerkvenih obhodov. Dosedaj niti niso smeli slovesno nositi sv. popotnice. Prvo veselo znamenje pod Rudenijsvo vlado.

Italijani v Afriki so menda končali vojsko. Častno sicer ni zanje, pa kaj bi časti iskal, ki jih po hrbtu dobi! Sv. Oče so pri Meneliku prosili za vjetnike. Upati je, da ne zastoj, kajti Menelik, dasi je krivoverec, je vendar vže večkrat pokazal, kako zelo čišta sv. Očeta.

Tudi **Angleži** nimajo posebne sreče v Afriki. Na jugu so se borili z upornimi Makabeli, v Sudanu jim pa tudi ne gre vse gladko. Zadnji čas se poroča, da so Angleži premagali Sudance.

Črnogorski knez obiše sultana. On je tretji balkanski vladar, ki roma v Carigrad. Ker ima v Črnigori ruski stric ves vpliv, se umeva, kedo ima balkanske vladarje na vrvi.

Na **Kreti** vre dalje. Turki požigajo in ropajo, turski vojaki jim pomagajo. Edina Grška se zanima za tlačene kristijane. Ako evropske vlade ne pomagajo, bode huda za uboge kristijane, ki so jim Turki uničili živež in poslopja. Da vže tega gnilega Turka ne poženejo iz Evrepe!

Španci na Kubi tudi še niso nič opravili. General Weyler je za nekaj časa odložil vojevanje. Pa tudi doma imajo dosti nezadovoljnejev.

Dopisi.

Iz Komna. — V naši dekaniji smo imeli, kot je bilo v „Prim. Listu“ že nanzanjeno, višjepastirski obisk in podeljevanje sv. birme. Vtrudljivo sv. opravilo je bilo v Gorjanskem pri posvečenju cerkve, se ve da naj bolj za prevzvišenega knez nadškofa, ki so ob 8. uri začeto božjo službo dovršili še le ob 2. popoldne. Tako je drugi dan v Komnu začela božja služba ob 9 zjutraj in je končala zarad 753 birmancev okoli 2. Vseh birmancev cele dekanije je bilo nad 2000 brez Dornberga, ki pride v jeseni na vrsto.

Vsi so občudovali ljubeznivost našega gorečega višjega pastirja, katero so skazovali gg. duhovnikom, ljudstvu in otrokom posebej; povsod so jih pa tudi prav navdušeno sprejeli.

Vreme smo imeli ugodno, le v Kobiljeglavi je bilo nekaj deževno in pa v Stanjelu je bil v sredo zjutraj strašan naliv, vender ne kakor tam pod Gorico.

Pri sklepu, v Rihembergu, je g. dekan iz Komna v napitnici izjavil njegovi Prevzvišenosti v imenu vseh duhovnikov cele dekanije zahvalo za zadnji višjepastirski list do duhovnikov goriske nadškofije, in visoko spoštovanje in ponižno pokorščino s zagotovilo, da vsi duhovniki obsojajo današnjo pisavo protikatoliških listov sploh in še posebej pisavo tistih domačih, katere so obsodili prevzvišeni pastir. — Bog ohrani

in živi še mnogo let prevzvišenega knez nadškofa!

Njegova Prevzvišenost so blagovolili odgovoriti, da so smatrali za svojo dolžnost, nam poslati svoj zadni pastirski list, pa da niso merili ž njim na kako osebo, ampak pred očmi jim je bila edino obramba katoliške resnice in katoliških načel. Slednjič so nazdravili duhovnikom in vernim vsem komenske dekanije.

Na Krasu. Nemci zahtevajo deklicam učiteljice redovnice. — Potoval sem z Dunaja proti domu s priljudnim olikanim Nemcem, s kojim sva se počela o vzgoji mladine razgovarjati. „Ta-le železnica — južna železnica pelje do Trsta. Jeli Vaša domovina blizu Trsta?“ me vpraša gospod. „Kaka je pri Vas odgoja mladine? Hodijo deklice v posebno šolo? Imajo učiteljice redovnice?“ — „Pri nas hodijo dečki in deklice skupaj v šolo večidel k učiteljem, do skončanega 14. leta svoje starosti.“ — Na to mi reče: „Bavarci in drugi Nemci drugače ravnaajo.“

Bil sem o počitnicah v Monakovem, in ko se poslovim od prijaznega mesta, opazim na kolodvoru množino redovnic, koje so stopale na vlak ter napolnile več vozov. Na sledeči postaji so nekatere izstopile, na drugej postaji jih je izstopilo večji broj, blizu deset, na tretjej, četrtej postaji jih je zopet precej izstopilo. . . . Nisem mogel drugače, nego da vprašam gospoda, ki je meni nasproti sedel: „Kaj so te ženske, in kam gredo?“ — „To so šolske sestre, druge so milosrdnice, zopet druge so hčere Božje ljubezni. Bile so pa na duhovnih vajah, in sedaj se vračajo na svoj dom, kjer podučujejo žensko mladino. Mi smo prepričani, da za deklice ni boljše učiteljice memo redovnice. Posvetna učiteljica skrbi, kako bi svetu dopala, kako bi moža vlovila; redovnica pa dela vse, da bi Bogu dopala ter sebe in deklice zveličala. Prav malo vasi je na Bavarskem, da ne bi imeli redovnic za poduk deklic.“ Tako je govoril Bavarec. — Jaz pa pravim: Bog daj, da bi se tudi na Slovenskem redovnice za odgojo deklic vpeljale! — Frère Orban.

Iz Repentabra na Krasu se nam piše: Redkokedaj čuje se koji glas raz sivih skal kršnega Krasa v cenjenem „Prim. L.“ Če tudi blizu svetovnega mesta Trsta, je vendar naše življenje bolj mirno, vsakdanje, nič izvanrednega nas ne vznemirja. Z visoko politiko se ne pečamo, socialnega vprašanja še ne umevamo, domačih preprirov, hvala Bogu, nimamo, torej nič kaj posebnega. Zadnji dan meseca majnika pa je bil vendar tudi za Repentabor slovesen dan: blagoslovili smo nov kip Matere Božje, za novo kapelico, katero je dal iz domačega kamena postaviti tukajšnji posestnik Stefan Ozbič tik vipavske ceste pod Repentabrom. Kip je bil naročen pri tvrdki Benziger v Einsiedeln ter je lepo dovršeno delo iz pečene prsti vrednosti 70 gld. Mnogo ljudstva se je zbralo ta dan na sicer samotnem Repentabru, ko je začela ob 9 zjutraj cerkvena slovesnost. Po dovršenem sv. opravilu v cerkvi neslo je osem belo oblečenih deklic v dolgem sprevedu novi kip do kapelice. Spremljalo je 7 gg. duhovnikov, vsa šolska mladina, deklice z venci na glavah, in mnogobrojna množica drugih vernikov, ki so moleč in pevajoč častili Božjo Porodnico. Pri kapelici je imel še veleč. g. dekan M. Sila primeren nagovor, vspehujoč navzoče, naj ob vsaki priliki iščejo pomoči pri Mariji, katero je prosil tudi obilnega blagoslova za vse domače župnijane, posebno za dobrotnika, ki je dal postaviti krasno kapelico, ter sklenil z besedami napisati: „O Marija! — Za nas potnike v tujini — Prosi Jezusa sedaj — Da v nebeški domovini — Slavimo ga vekomaj!“ — Podobo in kapelico blagoslovil je preč. g. Fr. Čebular, dekan na Opčini Hvalo zaslužijo o tej priliki tudi domači fantje in dekleta, ki se postavili na potu spreveda štiri lepe slavoloke. Tako se je ta slovesnost ob ugodnem vremenu lepo izvršila v čast Materi Božji; naj ona pri Bogu prosi za nas, da po srečno dovr-

šenem potovanju po tej solzni dolini jo slavimo v raju nebeškem!

Iz gor (Dalje). Kaj posebnega se mora že večkrat povedati. Nič od škode. Repetita juvant, pravi Latinec. Znani neloigični pisec in kvarljivi zgodovinarški raziskovalec v imenitni „Soči“, kradel je svoje besede iz dr. Križaničeve: Zgodovine. Kako krivico je storil temu še živemu zgodovinarju in St. Mohorjevim knjigam, poglejmo nekoliko.

Svoje „zgodovinske dokaze“ je pulil kar od besede iz dr. Križaniča, pa brez njegove zveze. Posebnega mojstra — pardon, servilnega hlapca pokazal se je v II. zvezku od 169. do 183. strani. Da bi bil podal saj, kar in kakor piše dr. Križanič. N. pr. na 169. strani v prvi polovici stavka: O papežu Martinu. . . . postavil je za prepisanimi besedami: „Kar je bilo“ svojo besedo: „zeló“, potem prepíše besedo: „krivo“ ter začena odvisni stavek ne kakor dr. Križanič z besedico „da“, ampak s „kajti“ ter gre naprej z dr. Križaničevimi besedami, tako da vdobi celi stavek drug pomen in da more še le zdaj povedati o tistih „večernicah“, katere je dr. Križanič vže precej poprej popisal. Na strani 174. in 175. je prepisal cele odlomke, pa postavil svoj vsklik: „Velika popustljivost, kaj ne!“ Na 176. in 177. strani je ravno tako delal. Jakob Molay-ev klic na gromadi, kateri je zapisal dr. Križanič kot zgodovinski z odprtimi črkami: „Se je v nebesih pravični sodnik, ki bode ostro kaznoval vsako pravico. Preden bo minulo leto dni, bodeš se ti kralj Filip moral zagovarjati pred njegovim prestolom“ — spači v drugem oddelku tako: „Preden mine leto, bodo moji nasprotniki stali pred božjim sodnikom“. Potem prepíše naslednji stavek doslovno, samo besedo „resnično“ skrajša v „res“. Nato pokrade nekaj na 182. in 183. strani ter zaključí svojo razpravo z: „Kakor so otroci kaznovani i. t. d.“ Tako tedaj pači „Sočin“ pisec zgodovino, krade dr. Križaniču in kvarí vrh tega knjige sv. Mohorja. Revček, še pavovega perja si ne zna odti, da bi paradiral in imponiral. Tako dokáže še iz sv. pisma, kar kočé. Kedo zavidá slavni „Soči“ takega pisca? Nedavno sem bral v nedeljski prilogi „Reichspost“ št. 123 na 44 in 45 strani: „Wie der Papegei ohne alles Verständnis wieder herplappert. . . . so káut ein solcher Dichterling im Schweisse seines Angesichtes die paar schönen Phrasen wieder. . . weil sein Kopf zu schwach und arm war, um den eigentlichen geistigen Inhalt und Kern des Werkes zu erfassen.“ Ravno tam: „und er glaubt, dass er geistreich, originell, niedagewesen wäre.“

In ves ta njegov trud s zavijanjem in prepisovanjem je le za to, da bi dokazal, kako Bog kaznuje cerkev in njene predstojnike. Bog vé, ali je čital pisec dr. Scheiherjev uvodni članek v Correspondenz-Blattu od 10. maja 1891. kjer je zapisano: „Die alte Zeit hat ihre Vortheile gehabt, die neue hat ihre Schattenseiten, und umkehrt. . . Hüten wir uns nur, dass wir nicht die Kirche für die unangenehmen Ereignisse der Vergangenheit, für die Fehler der herrschenden Partei verantwortlich machen lassen.“

V zadnji številki svojega glasila, pod naslovom: „Državlanske pravice duhovnikov“, pripravlja zopet zmes, s katero se hoče nekako opravičiti. Lah pravi: „Chi si scusa, s'accusa“. Iz tega njegovega káosa potegnimo to rudečo nit: „Ni čuda, ako ni soglasja v javnih zadevah med nižjo in višjo duhovščino. Mi nismo tega krivi. Kar so naši predniki zapustili, bolje zagrešili, to imamo zdaj. . . . Kakó je dandanes, je vsem znano. . . . Katoliške stranke hočejo uničiti narodne s tem, da jim očitajo različne hibe in da poudarjajo narodnost na svoji strani, da bi tim laglje slepili božje volke. V ta namen vporabljajo cerkvena sredstva.“

Tedaj vse disharmonije in nesloge med višjo in nižjo duhovščino krivi so cerkveni predstojniki, narodnostni sovražniki, kateri

zlorabijo cerkvena sredstva. K tem spada seveda tudi naš prevzvišeni knez in nadškof, kateri, najmilejše rečeno, ni prav storil, ko je spisal in izdal zadnjo okrožnico. Da je temu tako, navede dokaze kar iz dr. Scheicherja v zadnjem Kath. Vereinsblattu in iz predzadnjega Correspondenz-Blatta. Ta dva lista sta mu orožje, s katerim napada. Poglejmo, kje in kako mu stoji to orožje. Če le mogoče, pridimo do tega orožja, da premagamo z njim krutega sovražnika. Takó se je branil in takó je premagal pohlevni David oholega Goljata.

Prvo orožje mu je Katholisches Vereinsblatt, iz katerega posname celih prvih 14 vrst uvodnega članka, ki se glasi: Christen und Juden. Iz vsakega naslova se navadno povzame obseg dotičnega spisa. Tam citirane besede se obračajo kjub piscevim ocvirkom in povdarkom nekam drugam. Je pač tudi tukaj vdobil, kar je iskal. Je-li pa to pošteno? — Drugi stavek ravno tam za njegovim citatom je pa tak: „Die unerfahrenen Leute, die den Ernst der Lage verkennen, werden dann hoffentlich doch helfen, die gemachten Dummheiten gutzumachen. Jetzt verstehen sie eben die Dinge nicht.“ Capito?

Orožje v drugi roki pa ima Correspondenz-Blatt št. 10. stran. 407. V tem listu najde nekaj za se in sicer odgovor vredništva pod besedo: Legaler. Tukaj, posebno pri besedi: *Prügel*, se pisec nad prevzv. knezom in nadškofom in njegovo okrožnico pošteno spase in znese. Potem vsklikne, prav nedolžno: „Kam bi šele prišla „Soča“, ako bi tako pisala? Ali nismo mi po bistvu isto, v obliki pa mileje trdili? Zdaj čakamo, kedaj izide okrožnica proti Corr. Blattu in Kath. Vereinsblattu“. Širota! Pa ni povedal, kaj (pa) je pred tem citatom pod ravno tistim naslovom. Vrednik Corr. Blatta nagovori „Legalerja“ tako: „Wiessen Sie, Lieber, sorgen Sie gefälligst für Bekehrung der Grossen, der sogenannten Gebildeten wie der Halbgebildeten in Städten, Märkten und Dörfern. Um den Clerus brauchen Sie sich nicht zu bekümmern“.

Temu našemu nesrečnemu sovražniku naj velja zdaj geslo in nekaka resolucija vvodnega članka v četrti številki Correspondenz-Blatta leta 1891 — v nadaljnjo ravnanje. Tamošnje geslo je citat iz Bukev pregovorov v 6. pogl. od 16 do 19 vrste, ki se glasi: „Šest reči je, ki jih Gospod sovraži, sedmo pa studí njegova duša . . . krivo pričó, ki lažljivo govori, in njega, ki med brati razpertije trosi“. Sklep pa dotičnega vvodnega članka ali resolucija je pa taka:

„Wir, der Clerus, protestiren, dass man unsere Bischöfe beschimpft, protestiren, dass man sie und uns vom Volke abziehen, beziehungsweise das Volk uns entfremden, in Gegensatz stellen will“. Slovensko: „Mi duhovniki odločno zavračamo (protestiramo), da se psujejo naši škofje, protestiramo, da hočejo sovražniki z njimi vred tudi nas od ljudstva odtrgati, oziroma ljudstvo od nas odtujiti in v nasprotje spraviti“. Dalje.

Kaj novega po Slovenskem?

Na Kranjskem. — V Logu pri Vipavi so našli otroci obešenega tujca. — V Sv. Križu pri Litiji ujeli so tatu v cerkvi. — V Hrenovcih bila je huda nevihta. — Sava je odnesla 10-letno deklico iz Moš pri Smledniku. — V Ilirski Bistrici je pričela delovati nova tovarna za prstene izdelke in opeko. Lastniki so tujci. — Pri Pred-dvoru je tresčilo v podružno cerkev sv. Lovrenca, in kmalu za tem v mežnarijo. Omamila je 4 ljudi ter ubila jedno tele. — V Mokrcu, turjaške občine je hoja pomastila delavca. — Isti dan je udarila strela v zvon neke podružnice. — V Ljubljani so pri podiranju neke hiše našli pod stopnicami pokopano možko okostje. — Svinjska kuga razširja se v kočevskem, novomeškem, krškem in ljubljanskem okraju. — Na Bledu

so sezidali novo zdraviliščno hišo. — Na Brezji dozidavajo letos krasno novo romarsko cerkev. — O Zagorju ob Savi so radi škrlatine zaprli šolo. — Pri uravnavanju Save potopil se je velik čoln z desetimi možmi. Vendar so se vsi rešili. — V Ljubljani je umrl znani slov. skladatelj g. Anton Nedved. —

Na Štajarskem. — Markus Kurja je obsojen na vislice, ker je zastrupil svojo ženo. — Pri sv. Mihelu pod Goltmi je strela ubila 34 ovac in 1 kozo. Pastirja je le omamila. — V Žusemu je devetletni deček zažgal rojstno hišo, ter potem okoli ognja prepeval. — V nekaterih krajih ljutomerskih goric je bila toča z nalivom. Škoda precejšna. — Na Ponikvi je sklical drž. posl. dr. Gregorec volivni shod. — V Nazaretu je tresčilo v skladnico blaga. —

Na Koroškem. — Kat. politično društvo je imelo shod v Gojzdanah. Nemčurji so hoteli shod razgnati, pa se jim je poskus ponesrečil. — Sulfereinski podružnici ste imeli shod v Celovcu. Tožili so, da Sulferein propada. Pray tako. — Novi volivni red koroški ni dobil najvišjega potrjenja. Škode ni! —

NOVICE.

K jutrnjemu godovnemu dnevnu želimo iz srca svojemu višjemu pastirju, metropolitu ilirskemu Alojziju, vse najboljše, zlasti pa vresničenje očetovskih prijateljskih nasvetov, izraženih v zadnji okrožnici.

Novi tržaški škof. Nj. Vel. presv. cesar je imenoval za tržaškega škofa mil. msgr. Andreja Šterka, dosedanjaga krškega škofa. V Trstu se močno vesele tega imenovanja. Novi škof tržaški so bili ta teden dva dni v Gorici kot gost našega prevzv. nadškofa. Bog daj srečo in blagoslov! — Kar so v pol leti laški judovski in nekateri slovenski liberalni listi o bodočem škofu tržaškem vgibali, lagali in obrekovali na svojo kosmato vest, je res čudovito!

Praznik Sv. Alojzija v bogoslovnicah. Kakor vsako leto, obhajajo Gg. bogoslovci tudi letos praznik Sv. Alojzija slovesno. V soboto ob 5½ bodo večernice, v nedeljo ob 9 slovesna sv. maša, pop. ob 3. večernice. Zvečer ob 8. uri mala zabava s petjem in umetalnimi ognji na vrtu.

Jutre, t. j. na god sv. Alojzija, bo poteklo 75 let, od kar so v prvič sprejeli Jezusa Kristusa v najsvetejšem Sakramentu naš priljubljeni sv. oče papež Leon XIII. Živio!

Kanalska procesija na sv. Goro. Običajna obljubljena procesija III. nedeljo po Binkoštih na praznik kronanja M. D. vzdignila se je iz Kanala zjutraj ob 4. uri. Vdeležilo se je je obilo vernega ljudstva. Vodil jo je preč. g. Franc Vidic. Ko je dospela na sv. Goro, dovolil se je vdeležencem polurni počitek. Še po deveti uri pričela je propoved in trajala debelo uro. Kljubu dolgotrajnosti niso bili nejevoljni poslušalci. Še dalje bi bili radi poslušali govornika preč. g. Ant. Trpina, vikarja pod-sabotinskega. Propovednik je govoril s polnim glasom, lepo, razločno o ljubeznjivosti, dobrotljivosti, vsmiljenosti itd. M. D., kako je ona pribežališče grešnikov, o sedmerih radostih in žalostih preblažene M. D. Priznati treba: govor je bil res krasen. za kar so vdeleženci govorniku iz srca hvaležni. Kedor ga je slišal, ga želi brezdvomno še slišati prepevati slavo Mariji. Da bi še kedaj doživeli!

Vso hvalo tudi preč. g. vodji, ki je res vreden naslednik v vsakej zadevi pokojnemu, nepozabnemu msgr. Rutarju, ker kaže veliko skrb za lepoto hiše božje in za točno postrežbo romarjem.

Na Dunaju pride nov papežev odposlanec, Ajuti po imenu. Dosedanji nuncij Agliardi postane kardinal in nadškof v Ferrari na Laškem.

Ces. svetnik g. Zenkovič, okrajni zdravnik v Gorici, je imenovan višjim okrajnim zdravnikom. Čestitamo!

V Solkanu je umrl veleposestnik g. Anton Mozetič st., bivši večletni župan,

odlikovan z zlatim križcem za zasluge. Blagi pokojnik naj počiva v miru.

Na Dreženci so blagoslovili v nedeljo prekrasen kip Srca Jesusovega. Bila je lepa slovesnost. Kip stoji za sedaj na velikem altarcu, kjer so kaj krasno priloga. Škoda bi bilo, če bi ga pozneje spravili na stranski altar. Posebno pa kadar sezidajo novo cerkev, deli naj bi ga v veliki altar — saj tako nimamo še nobene cerkve posvečene presv. Srcu Jezusovemu.

Povodenj. V noči med 9 in 10 t. m. se je vtrgal oblak. Potok Versa je narasel, izstopil in poplaval vasi: Moraro, Corona, Fratta, Romans in Versa. Škoda je ogromna. Msgr. Jordan, državni poslanec, si je ogle dal opustošenje in obljubil prizadetim izposlovati od vlade pomoč. V državnem zboru je potem v lepem govoru vis. vladi priporočil hudo prizadete Furlane.

V Gorici se je sestavil odbor, ki bo priredil veliko veselico. Čisti dobiček je namenjen nesrečnim, po povodnji močno prizadetim Furlanom. Obilo vspeha!

Shod in trg sv. Antona v Kobaridu je bil radi vgodnega vremena mnogostevilno obiskovan. Ta je eden največjih trgov na celem Primorskem. V koledarjih se glasi, da je tisti dan trg tudi za živino — kar pa ni v resnici. Zakaj pa da ne? No, poskusite če treba tudi s to kupčijo.

Judovski agentje. Pišejo nam iz Kobarida: Devet judovskih agentov je sleparilo ljudi na trg svetega Antona. Kaj tacega še pri nas ne pomnimo. Tudi naše ljudstvo hoče toraj Jud dobiti v roke in je izmolsti. Ljudje, nikar ne kupujte od Judov, nikar ne poslušajte premetenih agentov! Neki tak krivonosni agent prišel je celo v cerkev pogledat, in ko je videl v cerkvi duhovnika, šel je in pokleknil pred altar. Pa miren ni mogel biti, ampak je vedno stikal po žepih in iskal srečk (prodajal je namreč srečke tržaške banke Alessandro Levi (!)), s katerimi je mislil, da bo gotovo duhovnika opeharil. Pa ni šlo. Res, bodimo antisemitje, — drugače smo gmotno zgubljeni! — Neki drug agent pa je iskal pri nas celo neko hišo, ki se ne sme tukaj imenovati. — Bodimo antisemitje, ker drugače tudi moralno propademo.

Podmelec. — Pri nas hudo razsaja davica med mladino, umrlo jih je lepo število; šola je zaprta. — Zajci delajo veliko škodo, posebno na zelju. Neki posestnik, hoteč dolgouhega tatu od zeljnika z puško nakuriti, naletel je ravno na žandarma. Puška je romala k podžupanstvu in od tam gotovo v Tomin, možu pa bodo na kak način razumeti dali, kaki gospodje so — zajci.

V Šagrahu je skočil neki Pavel Marušič, Opatjeselec v naraslo Sočo in zginil v valovih. Truplo samomorilca so izvlekli v Zdobi.

Nesreča na železnici pri Slovenski Bistrici. V ponedeljek ob ¼ 6. uri je pripeljal se vlak, vozeč iz Trsta na Dunaj, na kolodvor v Slov. Bistrico. V tem vlaku je bilo tudi nekaj vojakov 97. pešpolka. Zaradi vročine so imeli vojaki pri vozu vrata odprta, ter so sedeli ob vratih noge pa so jim visele čez vrata. Nakrat začuje se strašen ropot in koj na to glasno klicanje na pomoč. Strojvodja nemudoma vstavi vlak in sedaj so videli, da je neki železniški voz napolnjen s premogom, ki ni bil podložen, prišel v tek ter se pomikal ravno proti vlaku, ki je došel na kolodvor. Ta voz je trčil ob vozove pri vlaku, odtrgal vojakom čez prag viseče noge ter se na to prevrnil in obležal na kolodvoru. Več vojakov je bilo ranjenih, štirje pa posebno nevarno, od teh sta dva vze na potu v mariborsko bolnišnico umrla vsled prizadetih ran. Med nesrečniki je bil tudi Kobal iz Št. Ferjana, ki je ostal mrtev na mestu. Ponesrečila sta se tudi jeden Sempasec in jeden Dornberžan.

Nesreča. 11. t. m. je padel iz voza pri tovarni za žveplenke Viktor Trampuš, 10-letni deček, doma iz Kostanjevice na Krasu, ter si zlomil nogo. Odvedli so ga v bolnišnico.

Na Srpenici se je ubil 21.-leten mladenič, ko je drva vlačil s hriba. Ne mine skoraj leto, da bi se kdo ne ubil, ali vsaj pobil na pečinah, kjer pelje pot proti Režiji. —

V Gorici biva sedaj mnogo vbežnikov-tujcev iz Aleksandrije, kjer razsaja grozovita morilka: kolera.

Kolera se še vedno širi po Egiptu. Bati se je, da bi je ne zanesli čez morje v Trst in tod dalje; vendar upati tudi smemo, da bo pristojna oblast vršila svojo dolžnost.

V Štandrežu so zasledili trtno uš. Zadevo so naznanili oblasti, da vkrene potrebno.

V Jelšanah je pičil nekega človeka gad v roko. Se-le, ko mu je ves život zatekel ter postal črn, tekli so po zdravniku, ki ga je še vendar rešil. Sploh je te gomazni v Kastavščini prav obilo.

V Dolini se je utrgal oblak, kar je provzročilo veliko povodenj.

V Nabrežini so osnovali lepševalno društvo za Nabrežino in okolico, ki hoče z nasajanjem drevoredov, uravnavanjem cest itd. skrbeti za olepšavo.

Laški general Mocenni je obiskal Trst, Poreč, Reko itd. Povsodi so mu iredentovci skazovali svojo navdušenost za prekluzko kraljestvo.

V Trstu padel je 24-letni zidar Negrerio raz odra neke hiše ter si razbil črepinjo. Umril je v malo trenotkih.

Nenadna smrt. Kmeta Antona Piščanca zadela je kap v vinogradu. Našla je mrtvega hči, ki ga je šla iskat.

Zdravo ljudstvo. V Bosni je po izkazu lanskega ljudskega štetja 155 moških s 100 leti in 128 moških, ki so prekoračili starost 100 let. To je gotova redka prikazen.

Nesreča. V Feliksdorfu na Nižjeavstrijskem se je v tovarni za smodnik unelo 300 klg. smodnika. Poslopje je porušeno, pet delavcev je na kosce raztrgalo.

Anarhisti v Barceloni so pri procesiji sv. Rešnjega telesa vrgli bombo med ljudi, ki so šli za procesijo. — Vlada stori kar mogoče, da pride storilec na sled. Zaprla je vže blizu sto oseb, na katere leti sum, da so v zvezi z anarhisti, mej temi tudi nekega Francoza, pri katerem se je našla velika bomba; razglasilo se je tudi obsedno stanje — a pravi storilec se še vedno ni našel. Zdaj je dognano, da je vsled atentata umrlo 12 oseb, ranjenih pa je 17. Storilec je vrgel bombo iz neposredne bližine.

V Parizu je umrl znani učenjak in velik revolucionar Juli Simon v 82 letu življenja. V življenju je bil ud framasonstva, na smrtni postelji se je pa z Bogom spravil in po kristijansko lepo umrl.

Narodnost Mladočehov presega vse meje. Z nabrano svoto napravili so spomenik Janu Husu, kateri hočejo postaviti v Pragi na mesto, kjer je vže kip Matere Božje.

Zemlja se odpira. Iz Italije se javlja, da se je v provinciji Vicensa, in sicer blizu tirolske meje, odprla zemlja. Odprtina je baje dva kilometra dolga in skoro jeden kilometer široka. Ko je zemlja počila, podrlo se je mnogo hiš in je več ljudi ponesečilo.

Drage žene. Pri Carigradu so turški roparji tri, v kopališče Jalovo potujoče gospe prejeli in odpeljali v gore. Sorodnikom teh dam so sporočili, da zahtevajo 25.000 turških zlatov odkupnine, sicer jim porežejo ušesa in odrežejo nosove.

Živ — pokopan. V Sasseriju v Italiji je neki kmet pahnil nekega 12-letnega pastirja v malo brezno in to zasul, potem pa odgnal pastirjevo čredo. Dečka so dlje časa zaman iskali. Se-le zdaj, ko je najbrž kakšna lisica deloma izkopala njegovo truplo, se je stvar pojasnila.

RAZNOTEROSTI.

P. n. članom „Alojzijevišča“. Več gospodov nas je poprosilo, naj bi jim naznanili, koliko letnine so na dolgu in za koliko stotnic obresti so podpisali oziroma koliko

rokov so vže plačali. Ker smo ravno zdaj razposlali vsem članom sklepe občenega zbora od dne 16. aprila t. l. in prošnjo, naj bi se nabiralo za zavod tudi mej ljudstvom, dostavili smo še opombo, v koji so zaznamovani zastanki in sošteti vsi dozdanji darovi poedinih p. n. gospodov duhovnikov. Ako bi kedo našel v poslanem računu kak pogrešek, naj nam ga blagovoljno naznani. Opozarjamo le, da smo včasih vdobili zneske, nabrane pri kaki priložnosti, brez imen darovalcev. Ti zneski se ve da niso všteti poedinim gospodom. — Denar naj se blagovoli pošiljati „Slov. Alojzijevišču“ v Gorici.

Dohodki in stroški „Alojzijevišča“ meseca maja:

Dohodkov je bilo 330.50

Stroškov 431.33

100.83

Dne 30. aprila je bilo — 386.31, in je torej dne 31. maja 487.14 premanjkljaja. Pregledal, dnevnik in račun je v redu.

V Gorici, dne 8. junija 1896.

Martin Milost s. r.

J. Wolf s. r.

Za „Alojzijevišče“ so darovali: Visokoč. g. dr. Jos. Gabričević 10 gold.; preč. g. St. Kerkoč, vikar v Lokavcu, 9 gld., blg. gos. Terezija Kastelic 5 gld. Bog povrni!

Pojasnilo Zahvalnice, ki jo je neki „goriska duhovščina“ poklonila prevzvišenemu knezo-nadškofu za znano okrožnico z dne 10. maja t. l., ni meni nikdo pokazal, nikdo o njej kaj povedal; bral sem dotično novico še-le v „Pr. Listu“ štey. 16. 1. junija t. l. — Toliko na znanje tistim, katerim je — *preveč* mar za moj podpis.

V Gorici, 13. jun. 1896.

Andrej Marušič, č. kanonik.

Poslano. — Ničče ne more vgovarjati, da je bil rajnji prof. Marn velika kapaciteta na slov. književnem polju. Ta gospod sam izrazil se je v veliki družbi v Bohinjski Bistrici dne 19. avgusta 1891 takó: „Respekt pred dr. Mahničem! On je že do zdaj veliko spisal, iz česar ga moremo soditi in dobro karakterizirati. Najhujši njegovi nasprotniki nimajo pa nič za javnost. K večjemu so se taki potrudili za kak članek v javnih listih“.

K. P.,

takratni vikar v Trenti, kot potnik skozi Bohinj.

Poslušajte! Predzadnja „Soča“ piše, da „Rimski Katolik“ in „Primorski list“ vzgajata se svojimi političnimi nazori fanatike po jedni, in *privilizovalce* po drugi strani, da silno škodujejo verski stvari.

Je to „stvarna“ polemika? Ves svet ve, za katera načela gre mej nami in „Sočo“. Ona pa, ki nam ne zna drugega očitati nego *osebno* maščevanje, nas v predzadnji številki pobija tako-le: „Zakaj je šel gosp. doktor (Mahnič) iz malega semenišča? Ker je moral, ker je dokazal, da nima potrebnih zmožnosti ne v gospodarstvu ne v vzgajanju mladine. Te svoje nezmožnosti je učeni gosp. doktor seveda prav učeno prikružil z „gimnazijskimi profesorji“, ki so mu baje „izpodkopavali vglad“ pri mladini“. — Res, vse je „stvarno“! Vender, ker se vse to tiče golo in čisto le osebe dr. Mahniča, prosimo „Sočo“, naj nam pojasni oziramo odgovori na sledeča vprašanja: 1. Naj dokaže, da je dr. Mahnič moral iz mal. semenišča. 2. Kaj ima pozitivnega proti dr. Mahničevemu gospodarstvu in kaj proti njegovemu vzgajanju mladine v malem semenišču? Le na dan brez pomislika, ako veste kaj slabega! 3. Hoče li res „Soča“, da dr. Mahnič objavi tudi imena dotičnih „gimnazijskih profesorjev“? Ako všeč, postreženo tudi s tem — a potem boste odgovorni Vi, ako bi komu ne vgajala „osebna“ kritika.

Cele litanije! Vsaj 30 ali 40 izbranih psov ali psovalnih rekov na dr. Mahniča je prinesla „Soča“ v eni sami (predzadnji) številki. Mah-omet, norec, Herostrat, velika ničla, jezikezanje itd. itd. In to je vedno še — „stvarna“ polemika!

Res ostane še vedno, da v „Rimskem Katoliku“ se nahajajo slovenske besede, katerih ni v novem slov.-nemškem slovarji. Ni tako, „Soča“?

Čudne razmere v Istri. „Naša Slova“ piše, da je dne 30. maja prišlo v Poreč kakih 15 gojencev gospodarske šole iz Conegliana v Italiji. Te učence so spremljali njih profesorji. V Poreču so bili slovesno vsprejeti. Na bregu so izletnike pozdravili župan poreški, obč. svetniki in člani dež. odbora, dočim jim je odsotni dež. glavar brzojavno sporočil svoj pozdrav. Občinski svet je hotel inozemske izletnike na mestne troške pogostiti, a oprezni inozemci so to odklonili, dali so se pa pogostiti v prostorih dež. kmetijske šole — najbrž na „šolske“ troške. Navzočni so bili zastopniki vseh avtonomnih oblastev. — Če to ni demonstracija, potem ne vemo, kaj naj se še tako imenuje. — Dne 4. t. m. je prišel v Poreč bivši italijanski vojni minister general Moceni. Spremljali so ga razni znani tržaski iredentovci. Seveda je bil slovesno vsprejet in sijajno pogoščen. Ko se je odpeljal, klicalo je meščanstvo, zbrano na morskem obali: „Viva l'Italia!“, „Viva re Umberto!“ „Viva Moceni!“ — z ladje pa, s katero se je Moceni odpeljal, se je klicalo: „Viva l'Italia!“ — Res, prav lepe razmere!

Hladnokrven obsojence. V Oseku je bil obešen morilec in razbojnik Čonka. Ko so ga peljali k vešalim, je ravnodušno kadil in se rogat krvniku, naj dobro dela in naj se ne blamira. Obešeni morilec in ropar je bil jeden „najslavnejših“ razbojnikov ogerskih. Na vesti ima na stotine umorov. Prišel je še-le lani iz zapora, kjer je prestal dvajsetletno kazen; a koj v prvih dneh svoje prostosti je storil nov umor. Čonka je bil star 74 let, ko je stopil pod vešala.

Oče svojih podanikov. Vsak vladar hoče biti oče svojih podanikov, a navadno ima vsak o svojih očetovskih pravicah in dolžnostih jako čudne nazore. Kralj črnega rodu Somali v Afriki ima pa brez dvoma najčudnejše. Ta vrli vladar se je naveličal, hoditi na lov; zalezovanje zverjadi ga je preveč utrudilo. Vsled tega je dal svoje sluge razpostaviti v primerni oddaljenosti in je s svojega sedeža nanje streljal. Ker so hoteli Angleži narediti konec temu barbarskemu počenjanju, je kralj zbežal v gore.

V 187-letno ječo obsojen. Španjska kraljica je pomilostila te dni nekega Ramon Diaz Jimeneza, ki je bil že 18 let v ječi in katerega so obsodila razna sodišča radi sleparij in goljuflj v 187 letno, 5 mesečno in 15 dnevno ječo. Pomiloščenec je lahko vesel, da mu ni treba še celih 169 let sedeti v ječi.

Vse se preminja. Člen avstrijske delegacije dr. Bareuther je razkril čudno dogodbo. V javni seji je povedal, da je vojaški častni sod prisilil nekega poročnika, da se je moral odpovedati vojaštvu, ker je na dopustu mudeč se pri svojem bratu, lastniku večjega posestva, temu pomagal orati. S tem, da je mož prijel za plug, je osramotil cesarsko suknjo. Tako ni bilo vedno. Vsaj so nas naši učitelji učili v šoli, da je cesar Jožef II. sam prijel za plug in je oral. Zanj to ni bila sramota — dandanes pa je.

Dopisnica vredništva. Kar se tiče polemike se „Sočo“, se slišijo razna, večkrat močno navskrižna mnenja. Odgovarjamo tu svojim prijateljem in somišljenikom: Potrpljenje, ako komu ne vgaja eno ali drugo! Nekateri mislijo, da bi morali odločniše pisati, drugim smo predložili, naj bi raj ostali pasivni. Toda temu nasproti povdarjamo, da mi, ki smo tu v mestu in slišimo glasove od raznih strani, moremo tudi objektivno bolje soditi o načinu, kako postopati v teh kritičnih časih. Prijatelji: bodite brez skrbi! Saj nas poznate. Šlo nam je vedno le za načela. Slovesno izpovedamo pred Bogom, da osebe nas niso nikoli mrzile, zato ker so osebe. *Osebnosti ne poznamo.* Kar se pa tiče načel, ostanemo trdni, dosledni do smrti. Bog, za katerega čast žrtvujemo vse, nas ne bo zapustil, v njegovem imenu moramo zmagati.

Odgovorni vrednik in izdajatelj J. Marušič.

Tiska Hilarijanska tiskarna.

Prihodnja številka „Primorskega Lista“ izide dne 1. julija.